

Organizacija slovenskega srednješolskega učiteljstva.

„Kaj pa je tebe treba bilo?“ nemara kdo vzklikne. Temu ne veljajo naslednje vrstice. Kdor še sam ni nikoli občutil te potrebe, tega ne prepričajo še tako tehtni razlogi.

Zato tudi ni namen pričujočega poziva, deklamovati o važnosti nasvetovane organizacije, niti naštevati vseh njenih ugodnostij. Saj vidimo organizacije na vseh koncih in krajih. Najbolje je izvedena pri ljudsko-šolskem učiteljstvu, zato pa tudi prinaša mnogo lepih sadov. Mnogo obeta Slov. Šolska Matica, ki je sprejela v svoje okrilje tudi srednješolsko učiteljstvo. Res se je mnogobrojno odzvalo, vendar bi bilo treba tesnejše zveze.

Profesorji, združeni v ugledno korporacijo, bi mogli lažje in boljše ščititi stanovske koristi, a tudi uspešneje delovati v svojem poklicu, ne glede na to, da bi bili važen člen v verigi narodne organizacije.

Kolikokrat govore in odločujejo o šolskih vprašanih ljudje, ki o šolstvu ne vedo več, kakor kar jim je iz šolskih časov ostalo v spominu. Stvari, o katerih bi imela edina pedagogika besedo, se premlevajo v politiki, in če reče ta, da je nekaj belo, potem to obvelja, če je tudi črno. Morebiti bi vendar vsaj nekaj izdalo, ko bi v takih slučajih povzdignil tak zastop svoj merodajni glas.

Nadalje bi organizovani lahko pregledali svoje moči in jih imeli na razpolago zbrane kakor Eol svoje vetrove, katerim treba samo odpreti linico. V največji sili bi odmašili vse odprtine, to bi šumelo in vršelo...

V božičnih počitnicah bo v Ljubljani shod Slov. Šolske Matice. Takrat bi se lahko sestavil odsek, ki bi imel vse potrebno ukreniti.

Dr. A. Dolar.

V izpodbudo.

V vseh strokah človeške delavnosti se snujejo gorostasni prevrati, njih mogočna struja se je privalila že tudi v mirno šolsko delavnico. Marsikateri si beli glavo, napenjajoč vse svoje dušne in telesne moči, kako bi pri vzgojnem pouku praktično izkoriščal nove ideje. Vse se giblje, stremí, vrví: zastarele oblike in šablone uničujejo, stara učna pota zapuščajo, metode, ki so dosihdob slovele, zametujejo, zasmehujejo, novosti pa proslavljajo kot edino zveličavni napredek.

Mi trezno misleči pa ločujmo zrno od plevela, obranimo tudi staro seme, če le obeta koristen sad, kar je slabega pa zamenjajmo z boljšim novim — menim namreč študij otroškega dušeslovja, ki nam obeta mnogo koristi pri vzgojnem pouku. Prerešujmo novo vedo do pičice, in prizadevajmo si na vso silo, njene nauke pri šolskem pouku praktično uporabljati!

Z novim letom 1902 se je pričela, dragi mi sotrudniki, zopet nova doba našega šolskega delovanja, in že nad leto dni je preteklo, od kar je v števil. 12. našega dičnega „Popotnika“ č. g. ravnatelj Schreiner končal svojo obširno razpravo o analizi duševnega obzorja otroškega, nas vzpodbujajoč, da njegova velevažna premišljanja o otroški duši kakor najhitreje praktično izkoriščamo v prid našim ljudskim šolam.

Vzorni pedagogi prejšnjih vekov so nam že načrtali vzgojni ideal, da nam je v ljudski šoli harmonično izobraževati vse dušne in telesne moči svojih gojencev.

Če bi že v preteklih tridesetih letih našega šolskega zakona ljudski vzgojitelji in učitelji uvaževali, spoznali in dostojno cenili zlate resnice svojih vzorov, vsestransko osnovane po novih podatkih raznih mnogo koristi obetajočih preiskovanj, potem bi v sedanjih okolnostih pri vzgoji in pouku na ljudskih šolah gotovo dosegli več, nego nam pričajo očevidni današnji nepovoljni uspehi.

Koliko zlatega časa potratimo, žrtvujoč v svrhu vzgojnega pouka vse dušne in telesne sile svoje, a baš v sramoto svojo preziramo oni vzgojni ideal, katerega so nam naši pedagogi velikani že davno naklonili kot dragoceno dedščino, da bi jo kolikor toliko izkoriščali naši nadopolni mladini v korist. Tu je treba nujne preosnove.

Ves naš vzgojni in učni sestav je podoben preperelemu drevesu, ki se mora prej ali slej zrušiti.

Ob vseh krajih sveta se pojavljajo očitna gibanja, merodajni činitelji naprednih držav zahtevajo odločno vsestransko preosnovo vzgojnega pouka.

Po Angleškem, Franciji, v Švici in na Nemškem se ustanavljajo deželna vzgojevališča, osnovana po modernem duhu sedanjega veka, zahtevajoč naravno vzgojo na podlagi otroškega dušeslovja, preosnovna prizadevanja pri vzgojnem pouku kažejo na zunaj več ali manj že določene oblike.

Tudi v naši Avstriji se jame razvijati otroško dušeslovje, razna preiskovanja na polju nove vede obetajo povoljne uspehe. Že pred 20 leti so fizijologi in psihologi opozarjali z veliko navdušenostjo na važnost tega predmeta za vzgojni pouk, a takrat so bila vsa izpodbujanja glas vpijočega v puščavi.

V severni Ameriki otroško dušeslovje krepko napreduje; torej nas tudi v tej stroki prekašajo praktični in iznajdljivi Amerikanci. Tam se ustanavljajo društva, pospešujoča vsestransko novo vedo; od ljudskega učitelja do vseučiliškega profesorja, vsi navdušeni in na vso silo proučujejo in preiskujejo otroško naravo, plodonosni uspehi so zrel sad njihovega truda. Dijaki na vseučiliščih in gojenci po semeniščih se po načrtu premišljeno pripravljajo za pouk otroškega duha. Navajajo se natančno opazovati deco v raznih okolnostih; pri prostem delu, igri, v šoli, na cesti, pri občevanju z odraslimi, vestno beleževajoč otročje in otroške pogovore.

Tudi na Angleškem, Francoskem in Nemškem, kakor sem že zgoraj omenil, se začenjajo zanimati za študij otroške duše. Anglež Sully, Francoz Perez, Nemeč fizijolog Preyer in drugi so svoje večletne izkušnje, opažoč otroško naravo, v več izbornih spisih objavili. Pri nas v Avstriji se s tem predmetom bodočnosti že več let vsestransko in temeljito peča profesor dr. F. M. Wendt v Opavi.

In naš občeznani g. ravnatelj Schreiner si je prizadeval v XXIII. letniku našega „Popotnika“, katerega bi moral marljivo prebirati vsak napredujoč učitelj, vzbuditi v nas zanimanje za ta velevažen predmet.

Smelo trdim, da nikdo izmed nas, potrpljivi čitatelji, ne dvomi, da so natančne študije o otroški duši velike vrednosti za vsakega, ki se peča z vzgojnim poukom. Saj ima prav otroško dušeslovje važno nalogo, da preiskuje vez med vnanjimi življenjskimi pojavi in notranjimi nagibi in nagoni otrokovimi.

Bistveno se pri preiskovanju otroškega duha gre za to, da se natančno opaža otroška narava in nje posebnost, prav spozna vsako nepravilnost razvijajoče se otroške duše, da se preiščejo in pojmujejo vzroki raznovrstnih otroških duševnih pojavov in da se na podlagi najdenih podatkov izumijo in izberejo primerna vzgojna sredstva.

Obširen študij otroške narave neguje torej umevanje gibljajev otroškega duha, razjasnjuje potrebe otroške duše in podpira naravno

vzgojo razvijajočega se otroka, zabranjuje pa tudi, in to velevažno, da učitelj vzgojitelj ne muči svojih učencev z neprikladnimi šablonskimi duševnimi vajami.

Tem potom bode naše pouk vzgojevalen in naraven, prav trezni bodemo spoznavali osebnost svojih učencev, pravično presojali njih posebno zmožnost za ta ali oni predmet, in ne bo se toliko talentov pokopalo, kolikor se jih nevedé in lahkomišelnó poizgubi. Nadarjene bodemo navduševali za daljno izobrazbo, da bodo mogli „z uma svetlim mečem“ enkrat koristiti svoji domovini, drugim bodemo svetovali, naj se odločijo za obrtniški in rokodelski stan, zopet drugim, da naj ostanejo v hiši svojega očeta pečajoč se z umnim kmetijstvom.

Izkušnje, ki si jih pridobimo spoznavajoči otroško dušo, bodo nam tudi trdna podpora takrat, kadar nam bode treba uporabljati nove metode, ali razdeliti učne predmete takó, da bodo ugajali razvijajoči se otroški naravi, pa tudi takrat, kadar bodo krajevne in časovne okolnosti zahtevale, da se imajo učni in vzgojni načrti primerno obnoviti in preosnovati.

Nikakor ni dvomiti, da se bode na podlagi otroškega dušeslovja morala preobraziti tudi domača vzgoja.

Torej bode naša sveta dolžnost, da ob ugodnih prilikah opozarjamo roditelje na imenitnost in korist otroškega dušeslovja, osobito pa materam razjasnjujemo veliki pomen tega velevažnega predmeta obetajočega srečno bodočnost.

Komur izmed nas ni znano, kako napačno vzgojuje večina staršev svoje otroke, koliko predsodkov, zastarelih nazorov, babjih ver popači že v predšolski dobi nedolžne otroke, koliko jih zdivja, ker se žnjimi nemilo ravna!

Ker voditelji ne poznajo otroške narave, si v svoji toposti volijo nepremišljena, neprimerna vzgojna sredstva, katera so podedovali po svojih nevednih prednikih. Kreg, zmerjanja, žuganja, pretepi so obče navadni vzgojni pripomočki na kmetih — in tupatam žalibog tudi — v šoli! Se-li smemo torej čuditi, da dandanes vzgojni uspehi niso na boljem? O žalostnih, pretresljivih prizorih, ki pričajo o grozovitosti in sirovosti podivjanih staršev ne govorim.

Bolehava telesa, prazna srca, puhle glave, mehkužnost, prisiljena veselost mladega naraščaja so tužne posledice sedanje napačne domače vzgoje.

Kdo bode revnim zatiranim otročičem priskočil na pomoč, kdo drug bode poučeval nevedne starše o vzgoji njih otrok, kakor mi, ki smo poklicani zato, da vzgojujemo in poučujemo izročeno nam mladino!?

Če si bodemo na vso moč prizadevali temeljito spoznavati otroško dušo in naravo tedaj se bo nam nedvomno posrečilo združiti šolo in

dom tesneje, nego dosihdob; starši bodo v pravi luči gledali naše šolsko delovanje, nas drage volje podpirali v našem težavnem poklicu — in naš stanovski ugled nam bode zagotovljen.

Dasi bodo bodoči učitelji vzgojitelji pridobili neobhodno potrebno znanje otroškega dušeslovja, bodo morala v prvi vrsti že učiteljišča gojencem podajati premišljene, po načrtu osnovane vaje, ki jih bodo usposobile, otroško dušeslovje pri pouku v ljudski šoli praktično uporabljati.

Za sedaj pa uresničimo dejansko vzpodbujajoče besede našega pesnika Vodnika: „Za uk si prebrisane glave išče te sreča, um ti je dan, našel jo boš, če nisi zaspan“ ter prebirajmo v to svrho spisana poročila zgoraj navedenih pedagogov, pretresujočih dandanes pereče vprašanje o otroškem dušeslovju! Čitajmo neprestano pedagoške liste, ki posebno v najnovejšem času vsestransko obdelujejo ta, osobito za nas učitelje velezanimivi predmet!

Pred vsem pa prerešetujmo poročilo g. ravnatelja Schreinerja o analizi duševnega obzorja učencev novincev ter si prizadevajmo jedro te razprave praktično izkoriščati!

Razmotrivajmo v to svrho na strani 356 do 358 našega „Popotnika“ iz leta 1902 podana vprašanja, razgovarjajmo se o tem predmetu pri učiteljskih zborovanjih, pri domačih in okrajnih učiteljskih konferencah, da bomo z združenimi močmi ustrezali goreči želji izpodbuditeljevi!

„Na delo torej!“ in ni dvomiti, da se bodo uresničile besede našega šolnika ob koncu njegove razprave, ki se glase: „Toda upam, da kmalu pride prilika, da s pomočjo slovenskega učiteljstva praktično izvedemo, kar se je tu teoretično razpravljalo in da dobimo na ta način marsikateri nauk, v prospeh naše šole.“

V to pomagaj Bog in naša dobra volja!

Matija Heric.

Kranjski pristaši formalnih stopenj in njih kritik.

Nekaj odgovora. — Fr. Hubad.

(Konec.)

IX. Sklep.

A dosti naj bo za danes. Mnogo bi še lahko navedli, pa pustimo še kaj v rezervi.

Dokazali smo iz virov, **na katere se sklicuje gospod kritik sam**, da so **vsa njegova predbacivanja popolnoma neosnovana**.

Blagi čitatelji pa blagovolite soditi, na koga padajo vsi priimki, s katerimi je pital gospod nasprotnik ljudskošolske učitelje in nadučitelje, vadniške in glavne učitelje in nadzornike kranjske, ki zagovarjamo formalne stopnje, za koga je šum in hrup o formalnih stopnjah „malo časten“,¹ kdo je uganjal „humbug“,² kdo je „šušmar“,³ kdo „se prepira z zdravo pametjo“,⁴ kdo je grešil „zoper svetega duha“,⁵ za koga velja izrek „da često laž pokoplje za nekaj časa — nikdar za vedno — resnico“,⁶ komu je očitati „neznanje“⁷ s popolno pravico, kdo je „zaspal“⁸ najnovejši napredek v metodiki, kdo sme postaviti na konec svojih izvajanj za ta slučaj nekoliko premenjen, a edino resničen Horacijev **fecit** (ne **facit**) indignatio versum⁹.

Kranjsko učiteljstvo naj se pa zahvali gospodu kritiku za dobro mnenje, ki ga ima o njem, ker pravi (str. 184. in 185. „Pop.“), da je molčal na velikonočnem shodu, ker je pomislil, „da bi bil nasledek njegovega odgovora velik škandal, morda tudi njegov fiziški poraz, ker so bili periferijci napram „Kranjcem“ na shodu v odločni manjšini.“

Res, žalostno, skrajno žalostno je za naše šolstvo, da se je našel mož, profesor pedagogike, ki skuša zavirati z zavijanjem, z dozdevnimi dovtipi, „schlagerji“ itd. resne poskuse za povzdigo našega ljudskega šolstva,

¹ „Pop.“ str. 1.

² „Pop.“ str. 5.

³ „Pop.“ str. 5.

⁴ „Pop.“ str. 5.

⁵ „Pop.“ str. 39.

⁶ „Pop.“ str. 39.

⁷ „Pop.“ str. 153., 154., 171.

⁸ „Pop.“ str. 2.

⁹ „Pop.“ str. 153.

mož, ki je zbehal učiteljstvo, ki se je zanašalo na njegovo avtoriteto in mu je slepo verjelo, in še vrgel v zahvalo kranjskim učiteljem, ki so bili na velikonočnem shodu, očitane v obraz, da niti toliko olike nimajo, da bi se mu ne bilo bati ‚fiziškega‘ poraza, ko bi povedal kaj njim neljubega. Reveži učitelji, ki iz lastnega o takih vprašanjih ne morejo soditi, ker niti dotičnih knjig nimajo na razpolago, pa pridejo takim in enakim strokovnjakom v roke.

S svojim predavanjem dne 15. oktobra 1902 v Gorici in svojim spisom v „Popotniku“ je **denunciral** iz ‚lastnega nagiba‘, torej namenoma in premišljeno, in kakor vidimo je **popolnoma neosnovano denunciral navzdol**, je hujskal učiteljstvo proti nadučiteljem in nadzornikom, kakor bi zahtevali kaj znanstveno neosnovanega, je **blatil svoje kolege** po učiteljskih kranjskih nasproti njihovim učencem in učenkam, da so starokopitneži, zaspanci in nevedneži, obenem pa denunciral, kakor vidimo popolnoma neosnovano denunciral **navzgor** nadzornike, ravnatelje, profesorje, nadučitelje in učitelje višjim oblastvom, da so nevedneži, lenuhi, šušmarji, ki se za razvitek znanosti ne brigajo, je očital učiteljem „Kranjcem“, skrajno neotesanost, obenem se je pa skazal tudi po svoje hvaležnega onim, ki so predlagali, naj se mu prizna zaslužna doklada za njegovo znanstveno in učiteljsko delovanje¹ s tem, da jih je pred vsem učiteljstvom blamiral.

Ker je začel ta boj kakor pravi sam ‚iz lastnega nagiba‘,² ker je poučeval sam več let po Lindnerjevem ukoslovju³ in bi bil moral torej poznati knjigo, po kateri se poučuje na Kranjskem, ki kaže skoro na vsaki strani, da so njegova predbacivanja od prvega do zadnjega popolnoma iz trte zvita, mu tudi olajševalnih momentov ni mogoče priznati.

Sv. Auguštín kliče: ‚veritas pateat, veritas placeat, veritas moveat‘, Dittes pa pravi: ‚Die Krone aller formalen Bildung ist die absolute Wahrheitsliebe, welche frei macht von subjektiver Befangenheit und Eitelkeit, von Vorurteilen, von blindem Autoritätsglauben, von Verketterungs- und Verfolgungssucht‘ itd.⁴; Kehr pa: ‚Nur dadurch, daß der Lehrer unbedingt wahr ist, verschafft er sich das Vertrauen der Kinder und weckt in ihnen das Gefühl für Wahrheit und Recht. Wer als Lehrer dieses Ziel nicht erreicht, hat umsonst gelebt‘.⁵

In to velja tudi o vsakem pisatelju, posebno pa o pisatelju-učitelju in o pisatelju za učitelje.

¹ Glej „Popotnik“ 1903, str. 183, op. 1.

² „Pop.“ str. 153.

³ „Pop.“ str. 175.

⁴ Grundriß der Erziehungs- und Unterrichtslehre, 10. Aufl. Leipzig und Wien 1895, J. Klinkhardt, str. 97., 98.

⁵ Praxis der Volksschule. V citirani izdaji str. 49., 50.

Dolgo smo se zanašali na potrpežljivost cenjenih čitateljev in čitateljic. A treba je bilo zavriniti taka očitanja v imenu dobre stvari, t. j. pouka naše mladine, in v obrambo naše časti kot učiteljev, to tembolj, ker ni znan še nobeden slučaj, da bi bil napadel kak profesor svoje kolege iz druge kronovine tako predrzno in tako neosnovano, kakor se je zgodilo v tem slučaju. On je postal ‚typus‘ one vrste ljudi, ki popolnoma neosnovano napadajo vsakega, ki jim ni po volji ter si hočejo povišati svoj ugled z neosnovanim zabavljanjem. Gospoda kritika zgled je našel posnemalcev v ljubljanskem občinskem svetu v interpelaciji radi odprave klasifikacije z odliko v ljudski šoli, ki je odpravljena po šolskem in učnem redu in je po nobeni drugi kronovini že 33 let več ni; v kranjskem deželnem zboru v interpelaciji glede upokojenja nadučitelja, ki nima usposobljenostnega izpita po ljudskošolskem zakonu z dne 14. maja 1869. l., in kateremu deželni šolski svet ni mogel in ni smel priznati več pokojnine, kakor mu je gre po sklepu deželnega zbora kranjskega v 9. seji l. 1878. Da, politični listi in stanovska učiteljska lista obeh strank napadali so šolsko oblast prav surovo in ji očitali krivičnost, interpelacija in glasili liberalnih in krščanskomislečih učiteljev so citirali celo dan, leto in število dotične naredbe, v kateri je naveden doslovno sklep deželnega zbora, pa so zamolčali vsebino tega sklepa, da so mogli zabavljati in neosnovano predbacivati deželnemu šolskemu svetu krivičnost.

S takim in enakim postopanjem menijo pridobiti nekateri ugleda, pa ne pomislijo, da si podkopujejo svoj ugled s a m i, ker se pokaže prej ali slej, da so njihova očitanja neosnovana, in se jim godi konečno kakor pastirčku, ki je klical na pomoč zoper volka.

Taki slabi zgledi so zapeljali nekatere učitelje, da vidijo v vsakem odloku, ki jim ni pogodi, le ‚šikano‘, v vsakem višjem le brezvestnega lopova, ki nima vesti, ki se ne briga ne za svojo uradno prisego, ne za znanost, ne za vednost; da se boje za svojo prostost, če se izdajo še tako dobro namenjene in utemeljene odredbe, da tožijo, „formalne stopnje in formulirani stavki“, ki se jim priporočajo v zmislu izvajanj veljavnih pedagogov, „nam kratijo prostost“, pa ne pomislijo, da so formalne stopnje le dispozicija, katera naj jim le drži vedno pred očmi psihološka in logiška pravila, po katerih se jim je držati, da imajo formulirati stavke s a m i po potrebi pouka in učencev.

Taki slabi zgledi zapeljujejo učitelje, da sodijo enostranski o svojih kolegih in o svojih višjih, da se ne drže načela: ‚Da se pravica prav spozna, treba je čuti oba zvona‘; da napadajo, neosnovano napadajo svoje kolege, nadučitelje, nadzornike, šolske in druge oblasti, katerim brani uradna tajnost zagovarjati se v javnosti.

Zato bi podpisal vsak nadučitelj in vsak nadzornik z obema rokama odlok, ki bi odpravil uradno tajnost, da, vsak nadučitelj, vsak nadzornik

bi prinesel o hospitacijah ali nadzorovanjih rad fonograf seboj, ki bi zabilježil vsako vprašanje učiteljevo, vsak odgovor učencev, vsako besedo nadučiteljevo in nadzornikovo. Potem bi bilo lahko braniti se napadov, očitanja o krivičnosti. Če bi se pritožil kdo o sodbi, postavili bi fonograf v deželno zbornico ali na sredo glavnega trga ljubljanskega in fonograf bi povedal, ali je tožba opravičena ali ne. Marsikdo, ki zabavlja sedaj med tovariši in netovariši, po časnikih, po deželnih in drugih zborih, bi se pokazal v pravi luči. Marsikdo bi se same sramote izgubil, ko bi začel brenčati ta aparat. Uradna tajnost ščiti namreč edino le zabavljače, uradnim osebam pa veže roke, da se ne morejo braniti.

Gotovo je zaslužno delo, če opozarja kdo na resnične nedostatke v šolstvu ali kjer si bodi, ali njegova dolžnost je, da se prej natanko prepriča, ali je tudi vse res, kar meni povedati. Utemeljene, četudi ostre sodbe se ni bati nikomur, ker koristi in služi napredku, neutemeljena pa škoduje sodniku samemu in stvari sami, in sicer največ v šolstvu. Naša mladina mora namreč priti do prepričanja, da današnji boj za obstanek ni fiziški, ampak duševen, da nobena država, noben narod, čigar udje udom drugih držav, drugih narodov duševno niso kos, ne more zmagati konkurence, ampak mora služiti in se pogubiti, da moremo koristiti domovini in narodu edino le z resnim, natančnim, neumornim delom itd.

Dodatek.

To je bilo treba povedati enkrat. Kdor se hoče prepričati o točnosti mojih citatov, posodim mu navedene knjige, ali mu vsaj povem, kje jih je dobiti.

Kazalo bi dodati še teorijo formalnih stopenj, ali določeno je bilo že davno, predno je izzval gospod nasprotnik ta boj, da bode spisal sestavek o njih gospod ravnatelj H. Schreiner in ga bo izdal v spisih Slovenske Šolske Matice. Spis je že spisan in natisnjen. Zato ne kaže pisati o tej stvari še druge razprave.

To naj zadostuje torej za danes.¹

Pripomba uredništva. Ta polemika se je proti naši volji dokaj raztegnila in postala na nekaterih mestih osorna, da celo osebna. Nikakor se torej ne čudimo da so nekateri naših čitateljev radi tega že nevoljni ter nam očitajo, zakaj boja nismo omejili. A po našem prepričanju je bilo potrebno, da se stvar dožene in pojmi pojasnijo, če tudi obžalujemo, da se je rabilo v boju tako ostro orožje. V prihodnje se to ne bode zgodilo več in replika g. profesorja Bežeka, ki mu jo moramo dovoliti, da mu bode mogoče oprati se hudih očitkov svojega gospoda nasprotnika, bode le stvarna ter tudi ne bode preobširna. Potem pa konec debati!

¹ V moj spis se je vtihotapilo par tiskovnih pomot. Ker sem prepričan, da jih lahko popravi vsak čitatelj sam, jih ne navajam in le prosim, da naj jih blagovoljno popravi vsak sam.

Polovica od štiri, tretjina od šest...

Ročna dr. Fran Ilešič.

Velecenjeni gospod! Odkar sta se na samotnih potih svojih ved prvič srečali najini muzi, Vaša Matematika in moja Slovnica, je minilo štiri leta („Matematiški problem v slovnici“ v „Ljublj. Zvonu“ 1899 in „Popotniku“ 1900). Moja Slovnica je medtem žal le malo omočnela; zakaj niti tretjine časa nisem mogel posvetiti njeni službi. Pravijo, da človek polovico življenja prespi; no, tega si baš ne očitam, a da sem tretjino teh štirih let prebil v objemih snu, ki je sličen smrtnemu angelu, tega mi ni treba tajiti. Ves ostali čas mi je vzela šola, pa inovrstni posli...

Toda ko tako govorim o tretjini časa, polovici življenja, tretjini štirih let,

„kaj poje, vabi, čuj, tako ljubo?
O jaz poznam ta glas! —“

Slovnica je po dolgi ločitvi veselo pozdravila svojo posestrimo Matematiko

„v deželi, kjer ljubezen je kraljica,
kjer solza bledega ne moči lica.“

Ipak moti jasnorazločne poteze Matematike nekaj dvom, bolje rečeno, rahel sled dvoma. Prišla je s Slovenskega, in tam so ji rekli, da naj pravi: polovica štirih jabolk, pa ne polovica **od** štirih jabolk. Zabrinjena je tembolj, ker je Slovnica pravkar govorila o polovici časa, a ni rekla polovica **od** časa.

I.

Toda Slovnica jo je pomirila s takim-le izvajanjem:

Ali je v istini polovica štirih jabolk isto kar polovica **od** štirih jabolk? Želeč polovico od štirih jabolk, dobim sigurno dve celi jabolki. Ako bi pa zahteval polovico štirih jabolk (brez predloga od), ali bi mi ne dal oni, ki sem ga prosil, lahko tudi štirih polovic? Za jed je dakako vobče vse eno, ali užijem dve celi jabolki ali pa posamezne polovice štirih jabolk; toda v kraljestvu pojmov je to dvoje čisto različno. Tako je tolmačiti pač tudi gornji izraz tretjina štirih let. Tretjina **od** štirih let je neprekinjen čas enega in ene tretjine leta; prespana tretjina štirih let pa obstoji iz mnogo koščkov te dobe.

Pomisli še to: štiri leta so enota ali celota, od katere se vzame tretjina. Predlog od ima pač tudi v tej prvotni nazornosti odjemanja svoje upravičilo. Da ima pri glagolih jemanja svoje mesto, o tem ni dvoma.

Tvoj nasprotnik, draga Matematika, bi moral nadalje uvažiti: kako pa si naj pomagamo brez predloga od pri abstraktnem računanju z golimi številnimi pojmi? Kdo nas bo razumel, kdo bo spoznal sklon, ako rečemo polovica štiri, tretjina šest? Morebiti ti prigovori, da naj se reče polovica štirih, tretjina šestih. Toda tako izraževanje je vseskozi prisiljeno in neumljivo. Nad vsako sumnjo je nesklonljivost števnikov kot izrazov golih številnih pojmov (= pri abstraktnem računanju z neimenovanimi števili); to sve vendar dognali o svojem zadnjem sestanku (prim. „Matematiški problem v slovnici“, „Popotnik“ 1900, str. 52. in pa „Navodilo k I. Črnivčevi računici“).

Pri računanju z neimenovanimi števili je nemogoče opuščati predlog od. Ko bi tudi nobenega drugega razloga ne imeli za rabo istega predloga pri računanju z imenovanimi, bi ga že prepotrebna analogija z neimenovanimi utemeljevala in upravičevala.

* * *

Večkrat imam bridke ure, jaz, slovenska Slovnica. Več sester imam, najdražja in najbližja mi je hrvatsko-srbska Slovnica. Toda izvestna „šola“ išče z veliko vneto vse mogoče razlike med menoj in njo, da bi si bili le manj podobni; to je uprav „sestro-ubilačko“ početje. Jaz sama pa po svoji naravi rada iščem pomoči in sveta pri hrvatsko-srbski sestri, in Ti, Matematika, ki itak ne poznaš ozkih mej, me boš sigurno sledila:

U hrvatskem jeziku kažemo: „Polovinu mog zemljišta ostavljam bratu“, a ne velimo „polovinu od mog zemljišta“. Tako iste: trećinu, četvrtinu¹ itd. Tu dakle se prijedlog ne rabi.

No kad se izriče brojem, onda se rabi prijedlog. Na pr. „Polovica od šest jabuka jesu tri jabuke“ (Iz prijaznega pisma zagrebškega vadniškega učitelja g. Josipa Kirina).

Moja slovenska teorija se po vsem zлага s hrvatsko.

Prigovarjalec je predlog od sigurno zato zavrgel, ker se partitivno razmerje običajno izraža z golim genitivom.

Toda že zgoraj smo opozorili na to, da je izvir onemu matematičnemu izraževanju bolj nazornost odjemanja nego dovršeno stanje partitivnosti; v tem slučaju pa je predlog popolnoma umeven in upravičen, Kako pravi Prešeren?

¹ Ipak: četvrtina od oke, Vuk, Rječnik, sub litra.

„Dari opraviti boginji po navadi
 prinese Črtomira lahka ladja,
 od tega, kar raste pri njega gradi,
 od črede, žita in novine sadja.“

Ob tem Prešernovem izrazu se spomnimo zgledov, kakor: dajte nam od ulja svojega; — koji jede od ovoga hljeba, živet će na vijek (Maretić, Gramatika, 538); ti primeri, ki so tudi dobro slovenski, so vzeti iz sv. pisma; dodajmo še: Uzme komad hleba, pa odlomi od njega polovinu (Miklošič, IV. 549); — od svašta mu daje dio, uzima deveto od svakoga usjeva (Daničić, Sintaksa 252); ali se iz takih stavkov ne porodi naravno izraz: dio **od** svega = del **od** vsega?

Vse to jasno očituje razvoj in upravičenost izraza: (vzemi) polovico od štirih jabolk! Pri tem še uvažimo: pet od sto (sc. vzamem ali dobim), morebiti tudi otroke od prve žene.

„Odpri mi od spalnice duri! — Daj mi od omare ključ,“ nad tem izraževanjem, ki ga slišimo vsak dan, bi se jaz, slovenska Slovnica, ne spotikala; saj čujem tudi tam od juga: od grada je vrata otvorio; — i dohvati od grada ključeve; — od kule (stolpa) je ključe donijela. Iz takih stavkov, kjer se še jasno čuti nazor jemanja, so se naravno razvili izrazi, kakor: od spalnice duri, od omare ključi, ki se potem rabijo tudi v drugačnih slučajih, na pr.: Duri od spalnice so rumeno pobarvane; ključi od omare leže na mizi.

Pleteršnik jih našteva sub o d že kot izraze partitivnosti, češ, predlog o d pomeni „celoto, h kateri kak del spada, pos. pri stvareh, ki so deli kake celote, takrat, kadar so ločeni od celote: ključ od vrat, brada od sekire. . .“

Brezdvomno stoji o d tudi za pravo partitivnost: od nas nihče ni padel (Pleteršnik sub o d); prim.: od Srbalja malo tko pogibe; koji od vas; jedan od svatova (Daničić 255). Že iz stare slovenščine lahko navedemo zglede, kakor: jedinȳ otъ troica (= troice), Mikl. IV. 479; — petъ otъ njihъ bѣaše mѣdrъ; dva bѣsta otъ nihъ idašta; jedinъ otъ korabicu; dvѣ česti otъ grada = duae partes urbis, Mikl. IV. 558.

Strah pred predlogi je nepotreben. Predlogi se pojavijo vselej, kadar izgubi sklonilo svojo silo. Osobito iz tega vzroka se pač tudi v nemščini rabi predlog von: die Hälfte von zwei Äpfeln, ein Drittel von sechs Jahren. „Die Hälfte zweier Äpfel“ je z jezikovnega stališča še mogoče reči, nikakor pa ne „ein Drittel sechser Äpfel“. Radi te nesklonljivosti števnikov od fünf dalje je vobče nastopil predlog von.

Hrvatski se reče: starac od stotine ljeta; „ovakovo o d osobito rado stoji pred brojevima, koji se ne sklanjaju (a kad bi se sklanjali

stajali bi u genitivu), na. pr.: tad ja bijah o d sedam godina, dužnik o d deset hiljada talanta (Maretič, 538); „Kulu gradi Nuko Novljanine u visinu od devet tavana“ (nadstropij), Daničić, 249.¹

* * *

Matematika se je zamislila. Medtem so tudi Slovnici misli šinile na polje, kamor je ni sledila Matematika. Mislila je na druge slučaje predloga o d, na take, kakoršen je bil že zadnji: višina od desetih nadstropij. Mislila je na izraz: to je od sile; kar je več, je od zla (v sv. pismu); in na pamet ji pridejo srbski „od boja junaci“, Markov „šarac od mejdana“ (bojišča), pa „Lazar, od Srbije glava“.

Bala se je, da bi ji slovničarska ozkosrčnost ne zatrla izraza, kakor: gospodar od hiše, ali celo zametala poslovice: Ne je se meso o d vsake ptice . . . sploh se je zavzela za širšo rabo predloga o d, „was wol nicht blos als eine Nachahmung romanischer Sprachen anzusehen ist, sondern auch in dem Drange der Sprachen nach größerer Klarheit seinen Grund hat“ (Mikl. IV. 559).

Dovolj rano še se je zbudila iz svojih misli, da ni zašla predaleč. . .

II.

Slovenska Slovnica ima sicer trojen čas in vrhu tega še nekaj postranskih. Kljubu temu se ji rado mudi. Zato je rekla Matematiki: „Draga mi! Že poldrugo četrt ure sem se zamudila. Morala bom iti.“

In novo začudenje se je lotilo Matematike in z vnemo je vprašala: „Kaj, tako ti govoriš, poldrugo četrt, ne eno in pol četrti?“

Slovnica odgovori: Narod moj obično pravi: do tega in tega kraja je še poldrugo uro hoda; — ta klobuk stane poltretji, polpeti rajnški (= goldinar); — kdor je silen jedec, tega na iztočnem Štajerskem krstijo „poldrugim Martinom“. Kadar mi je torej izraziti število, mešano s polovicami, izpustim celote in imenujem le tisto enoto, koje polovica še je vzeta.

Baš sedaj slišim glas nemške Slovnice, ki šepeta anderthalb, dritthalb, anderthalb, dritthalb. . .! Še glasneje se javi grška ter šteje: τρίτον ήμίμναιον, τέταρτον ήμιτάλαντον. . . to je, kakor bi se slovenski reklo: „tretje pol mine, četrtega pol talenta, ali poltretja mina, polčetrti talent.“

„Kaj pa, ako ulomek ne imenuje polovic, ampak na pr. tretjine, četrtine, petine. . .?“

¹ More se govoriti tudi brez o d: dvanaest apostola imena su ova, andjeli sedam cerkava, znak sedem darova duha svetoga. Ako se poleg tega pri računanju vedno rabi predlog, je to samo potrdilo, da se mora tudi v slovenščini računati vedno s predlogom.

Slovnica je za hip v zadregi, a skoro se iznajde ter reče: „Takrat pa v navadnem življenju pravijo: Izpili smo ga tri litre pa en firtelc (firtal) — to je: ime štete reči se doda celotam, ulomek pa se pristavi neimenovan.

Tako govorimo lahko tudi pri polovicah: do tega in tega kraja je še eno uro in pol; — ta klobuk stane dva goldinarja in pol. Tako je pač tudi tolmačiti odgovor goriškega Primorca, ki Ti na vprašanje: Koliko je ur? (= na uri) odgovori: pet in pol (sc.: pet ur in pol).

Matematiki se je na obrazu čitalo, da ji niti prvo niti drugo izraževanje ni prav po godu; rekla je: „Ali, ljubica moja, kaj mi bo učenec napisal na tablo, če mu povem: poltretji goldinar ali dva goldinarja in pol?!“ Vzela je lep, rumen list, ki ga je baš takrat pred njiju tja zanesel jesenski vetrič, kakor da bi hotel pokazati, da ta teorija ni siva, marveč rumena, ter je nanj zapisala: $\frac{1}{2}3$ fl. . . . 2 fl. $\frac{1}{2}$ češ: „Glej, to Ti je matematična slika Tvojega izraževanja! Tako bi moral pisati učenec, ki bi se v matematiki držal Tebe! To pa je vendar oprečno vsem matematičnim šegam in navadam!

Odkrito Ti povem, da sem in bom vselej tako-le pisala: $2\frac{1}{2}$ fl., reci: dva in pol goldinarja, $2\frac{1}{2}$ K, reci: dve in pol kron —“

V tem trenutku pa ji je nekaj kakor sapo zaprlo. Ni namreč vedela, ali naj čita: dve in pol krone (rodilnik odvisen od pol) ali: dve in pol kroni (dvojina). Zadrega je bila še večja, ko ji zalebdi pred očmi ta slučaj: $5\frac{1}{2}$ K; ali naj se reče: pet in ena tretjina kron ali pet in ena tretjina krone?

* * *

Slovnica ji pomore in reče: „V navadnem govoru res ni običajno, da bi stavili ime štete reči za ulomek mešanega števila; toda kakor vidim, Tebi to dobro služi in s tega Tvojega stališča Ti svetujem, da reci: dve in pol krone, pet in ena tretjina krone. To sicer ni v jeziku, a je v duhu jezika. Pri sestavljenih števnikih namreč v našem jeziku odločuje le zadnji del:

O tem svedočijo že števniko kakor eden (ena) in dvajset goldinarjev; piše se celo vkup: dvaindvajset kron. Celi števniki se smatra tako za enoto, da se pri tvorbi vrstilnega mu brata izpremeni le drugi, zadnji del: ena in dvajseti, petindvajseti, kakor v grščini: *εξς και είκοστές*.

Osobito jasno se to vidi iz srbohrvaščine, kjer pri sestavljenih številih stoji manjše vedno za večjim: dvadeset i jedan, dvadeset i tri, sto i petdeset i tri. Ime štete reči se pri tem očitvidno ravna le po zadnjem:

Aronu bješe sto i dvadeset i **tri** godine; — vrati se iz naroda dvadeset i dvije tisuće; — u ovoj knjizi ima 62 pjesme (šestdeset i dvije

pjesme); tako pač tudi: 3782 čovjeka (Maretić, Gramatika, 406, 407); četirideset i četiri struke (Daničić, Sintaksa, 249).

Opiraje se na vse to, trdim, da je tudi pri mešanih številih ime štete reči udeseti (urediti) po zadnjem izrazu števila: šest in ena petina krone, kakor grški: *έν δευτή και ἑμίσει ἡμέρα*.

Spol pride brezuvetno le pri e n a, d v e v poštev: eden in ena polovica goldinarja, ena in ena polovica krone, — eno in ena polovica jabolka (leta); dva in ena polovica goldinarja, — dve in ena polovica krone, — dve in ena polovica jabolka (leta); tri in ena polovica goldinarja, krone, leta; štiri in ena polovica goldinarja, krone, leta poleg: trije in ena polovica i. t. d.

Da pri tri in štiri vsaj lahko pogrešamo označbo moškega spola, to prihaja pač od tod, ker števnikaj stojita sama kakor pri abstraktnem štetju, pri abstraktnem štetju pa se rabi edino tri, štiri poleg eden — ena, dva — dve.

Sklanjajo se seveda ti števnikaj do štiri vseskozi, dokler so števnikaj imenovana: dodaj k trem in eni četrtini goldinarja i. t. d., a: dodaj k tri in eni polovici.

* * *

Matematiki se je zdelo, kakor da bi ne imela tal pod nogami, ter je rekla: „Ljuba prijateljica, kako srečna si, da vedno lahko zajemaš iz istinitosti, iz resničnega govora: Jaz pa pogosto svojim mislim zaman iščem izrazov v trdni vsakdanji empiriji, naj še tako zvesto poslušam.“

Slovnica jo potolaži, češ: „Nobeni znanosti ni najti razvite terminologije v vsakdanji govorici, vsaka si jo mora še-le izkresati s težavo in muko; le tvarina naj bo vzeta iz empirije (izkustva), in obdelava te tvarine naj naravnost ne bije v obraz nje vsakdanji uporabi.“

Toda Matematiko je vleklo vedno više;
„spominov broj se bolj in bolj ji množi,
podobe jasne dvigajo glave,
podobe vzorne, resnice svete — goli pojmi!“

In odplavala je . . .

Slovnica je ostala sama ter se je vrnila k meni v tiho zavetje . . .

Spisnemu pouku v prilog.

Marsikateri izmed nas je že čital pismo ali kaj enacega kakega priprostega človeka in se divil njegovemu slogu in pravopisju. Zmajeval je gotovo z glavo in rekel pri sebi, da se mora tudi tu kreniti na boljše. Tolažimo se lahko edino s tem, da tudi drugod ni bolje, kakor pri nas, ker mnogo je vzrokov, ki z združenimi močmi ovirajo povoljni napredek spisnega pouka.

Naša naloga torej bodi, pripomoči, da si v časih, ko že zna skoraj vse vsaj napol pisati in čitati, ne bo dekle pozno v noč pri slabi luči trlo glave, kaj ji neki piše njen dragi, ki služi cesarja. Še več! Toda pred vsem je potrebno, da vemo, kje je nastaviti vzvod, da dvignemo zaklad — spoznati treba napake, ki se delajo pri spisnem pouku.

Največji p o g r e š e k je gotovo ta, da se premalo goji samodelavnost in iz nje izvirajoča samostojnost učencev. Spisje je navadno le reprodukcija učiteljevih misli in besed. Kakor je učitelj sestavek priredil ter so ga učenci nekajkrat memorirali, tako ga potem zapišejo. To pa ni spisje, ampak napisovanje, ki ima važnost le na nižji stopnji. Da učitelji večinoma tako postopajo, to pa ima svoj vzrok v tem, ker je veliko lažje prikrojeno snov ponavljati, kakor pa učenca metodiški navajati, da kolikor mogoče sam pripomore k sestavi spisa, in ker se vsak boji ogromnega in naporenega dela pri popravljanju zvezkov, ter se drži načela, da je boljše pogreške zabranjevati, kakor pa popravljati jih. Vsled poprave pa se rodi tudi drugo zlo, namreč, da se izdeluje premalo spisnih vaj.

Če bi pa bilo tudi mogoče napraviti v letu več vaj, kakor je sedaj običajno, vendar bi to še ne zadostovalo, da se jezikovni čut in spretnost v izražanju svojih misli v potrebni meri razvije. Zato je treba več jezikovnih vaj, jezikovnih sestav.

Spreten govornik postane le oni, ki ima razven potrebne nadarjenosti tudi priložnost večkrat javno govoriti. Tako je tudi treba učence že od prvega šolskega leta naprej navajati, da govore mnogo in pravilno. V ta namen nam rabi, kakor nalašč, nazorni pouk, pozneje realije. Pa tudi drugi predmeti nam služijo v to. Na koncu učne ure se snov v glavnih potezah ponovi in utrdi. Kadarkoli je potrebno, ponavlja se obravnana tvarina, ker nikakor ni dobro, da vedo učenci kaj povedati le o tem, kar so se v zadnjih urah učili. Pri obravnavanju berilnih sestavkov se vsebina posameznih odstavkov podaja z lastno besedo, pri čemur je posebno gledati na prostost v izraževanju. „Učenci se naj uče govoriti, učitelj pa molčati.“

Kot predvaja k spisju nam rabi napisovanje. Ako že znajo učenci prvega šolskega leta pisati vse črke, vadijo se v napisovanju. Eden izmed učencev je na stavljeno vprašanje dobro odgovoril. Kako ga bode veselilo, ko se pozneje njegov odgovor ponavlja in vrednim pripozna, da ga vsi na pamet zapišejo! Sprva je treba težje besede na tablo zapisati in jih ogledati; toda naj se izbrišejo predno prično nčenci pisati. Bolj ko raste učencem spretnost v pisanju in izraževanju, več stavkov se naj piše; ti stavki pa naj tvorijo lepo zaokroženo logično celoto. To velja posebno za drugo in tretje šolsko leto; a naj se ne opušča tudi pozneje, ako se vidi, da je potrebno. Take vaje pa so tudi za pravopisje mnogo koristnejše, kakor dolgočasno prepisovanje. Vabče bi se naj prepisovanje omejilo le na nižje organizovane šole in porabljal tu tudi le tedaj, ako se vsled več oddelkov drugače izhajati ne da.

Spisnih vaj pa pišimo veliko več kakor sedaj! V zvezke, seveda, zaradi poprave ne bo mogoče, ali šlo bo drugače. Ako se ti je pri pouku posrečilo razvneti učence, da ti veselo in točno odgovarjajo, združi snov v lepo, kratko celoto in naj jo zapišejo. Pišejo naj, kar so sami opazovali ali doživeli. Nekega dne rečem otrokom, naj mi zapišejo, kar so včeraj popoldne delali; bil je četrtek v jeseni. Večina jih je pisala, da so gnali na pašo in zvečer pa domov. Ker še takih vaj nismo delali, zato jih z vprašanji privedem k obširnejši izpeljavi. Koliko živine si gnal? Kakšne vrste? Kdo je bil s teboj? Kaj ste na paši delali? Če ste kurili, na kaj ste morali paziti? Kaj ste še napravili, ko ste živino domov prignali? Na to so mi izvedli nalogo v mojo zadovoljnost. Za vgléd nekaj primerov.

Moje opravilo včeraj popoldne.

Ko sem se najužinal, gnal sem dve kravi na pašo. Z menoj je šla moja sestrice. Ker je bilo mrzlo, sem zakuril. Pazil sem na sestrico, da se ji ni kaj vžgalo. Prej, ko sem domov gnal, sem ogenj pogasil. Doma sem živino napojil in ji nastlal.

Vseh svetih dan.

1. Včeraj popoldne sem bila v cerkvi. Sredi cerkve je stala rakev. Na njej je bila mrtvaška glava, okoli pa so gorele rudeče sveče. Opravljale so se molitve za rajne. Potem pa smo šli na pokopališče.

2. Včeraj popoldne je bilo na pokopališču mnogo ljudi. Grobovi so bili okopani in s cveticami olepšani. Na nekaterih so gorele sveče. Pri grobih so klečali ljudje in molili. Nekateri so se tudi jokali.

Slana.

Ko sem danes zjutraj vstal, je bilo vse belo od slane. Naš atej so rekli, da je vzela slana ajdo, fižol in koruzo. Naredila je mnogo škode. Poleti pa nam je pobila toča. Ljudje bodo imeli malo kruha.

Prvi sneg.

Dne 17. novb. zjutraj okoli sedme ure je začelo mesti. Bilo je zelo mrzlo. Metlo je dva dni; med tem pa je pihal mrzel veter. Ljudem je to škodovalo, ker še niso dobili stelje. Tudi repo in korenje še imajo na polju.

Zimsko veselje.

Zima je neprijeten letni čas, ker nas zebe. Vendar pa nam dela tudi veselje. Če je sneg južen, se kepamo, delamo plazove ali pa snežene može. Če je pa sneg leden, se vozimo na deskah po klancu. Veselimo se tudi Božiča, pusta in fureža.

Ljubi brat!

Naznanim Ti, da smo sprejeli Tvoje pismo. Imeli smo žalostne velikonočne praznike, ker je zapadel precej debel sneg. Ponoči je bil mraz in je pomoril veliko cvetja; tudi trta je pozebla. Piši nam še kaj!

Pozdravljamo Te vsi skupaj, posebno pa

Tvoj brat N. N.

Dragi stric!

To leto nas je zelo zarano začelo strašiti z gromenjem. Vsakega groza obide, ko to sliši, ker se boji, da bi treščilo v poslopje. Dne 8. maja je treščilo na Križu v Vodišekovo hišo. Vsi smo že spali, ko nas vzbudi hud grom. Skozi okno se je videlo žareče. Drugi dan smo zvedeli, kje je gorelo. Gospodar se je močno opeknel. K sreči je bil zavarovan za 500 K. Nihče ne ve, kje ga nesreča čaka.

Prisrčno Vas pozdravlja . . .

To so naloge, katere so učenci večinoma sami izdelali; je tuptam je bilo treba kakega migljaja. Ker pa mora vsak pisati, kar je sam doživel, zato dobe ti izdelki različne obraze in to je glavna stvar. Kdor pa ni nič videl o kakem dogodku, dobi drugo nalogo.

Iz tega se razvidi, da se lahko skoraj vsak dan kaj piše. Marsikaj se zdi učitelju neznatno, ali za učenca, ki ima uriti svoje moči, ni tako. Bo pa kdo rekel: Odkod pa naj vzamem čas za to delo; po urnem redu imam le dvakrat na teden spisje? Pusti urni red in naj je še tako lep! Zjutraj si učenci, prišedši v šolo, pripovedujejo dogodek. Ko začneš pouk, opozori jih še enkrat na tisto in reci, da bodo to popoldne zapisali; opoldne pa se naj nekoliko pripravijo. In šlo bo, da bo veselje. V četrť uri, v časih še prej, je delo dokončano, potem se nekaj nalog pregleda, pogreški skupno popravijo in za razvoj jezika si storil več, kakor če bi dve uri mlatil razdelitev samostalnikov v glavna, občna itd. imena. Mnogokrat se d a obravnava kakega predmeta prej skončati, ko mine ura; porabi ostali čas za shvatanje in pisanje. Če pa porabiš še od sledeče ure par minut, zato še ne boš obešen. Da ne moreš vsch nalog popraviti, to nič ne de;

nekaj se učenci uče iz tistih, ki se popravljajo, drugo pa pridobe s tem, da mnogokrat kaj slišijo in delajo.

Pa saj se tudi mora v zvezke pisati! Za te vaje pa je treba posebno od začetka temeljite priprave. Prične se navadno z basnimi in pravljicami, ker te najbolj ugajajo otroškemu duhu. Nekateri so mnenja da je treba cel sestavek najpoprej na tablo zapisati, pogovoriti, potem pa izbrisati, predno ga učenci pišeje. Drugi zahtevajo, naj učitelj s sodelovanjem učencev sestavi dispozicijo, izvede na podlagi te sestavek, ki se sproti zapiše. N. pr. „Lakomni kozel“. Govorilo se je o domačih živalih. „Poslušajte! Povedal vam bodem eno o lakomnem kozlu“. Učitelj pripoveduje, učenci ponove. Porazgovore se tudi težje besede glede na slovnico in pravopisje. „To pripovedko, oziroma dogodbico, boste zapisali. Najpoprej si bomo naredili načrt. O čem imate pripovedati?“ „Pripovedati imamo, kako je kozel ovcama krmo žrl, potem pa ostanke dobival!“ Učitelj: Kaj bomo najpoprej omenili? Učenec: Kje je kozel bil? Kaj potem? — Kaj je ovcam delal? In slednjič? — Kaj je ovčar s kozlom naredil? Te tri glavne stavke je treba zapisati na tablo. Potem: Kdo mi zna odgovoriti na prvo vprašanje? Ko se je našel primeren odgovor, se ponovi in takoj zapiše. Tako tudi z drugim in tretjim vprašanjem. Paziti je pri tem na to, da se stavki lepo vjemajo in tvorijo celoto.

Glej ga, no! Prej je govoril, da se vadi v učencih premalo samodelavnost in samostojnost, a tu nam jo priporoča! — Potrpite malo! Brez nič ni nič in tako tudi otroci ne morejo brez navodila nič početi. Pri napisovalnih vajah pisali so stavke, kakor so si jih zapomnili. Sedaj se uče, da se more vsako delo izvrševati po nekem načrtu, da mora imeti glavo in rep — začetek in konec. Take vaje so pa tudi podlaga prostim spisnim vajam, o katerih sem prej govoril. Ko so učenci postali spretnejši, zasnuje se samo načrt, a izdelovanje se jim samim prepusti; na najvišji stopnji pove eden izmed učencev načrt, po katerem drugi vsak po svoje nalogo izvršujejo. Sprva je torej treba enotnega postopanja, da se priuči izvrševanje, oziroma pot izvrševanju in vnanja oblika; pozneje stopa učiteljeva pomoč, a ne nadzorovanje, vedno bolj v ozadje, samodelavnost učencev pa v ospredje.

Na srednji stopnji obravnavaju se tudi preprosta pisma in opisi konkretnih predmetov. Pri spisovanju pisem se priporoča sledeča pot: Učitelj prečita učencem kako pisemce prav počasi, da si zapomnijo glavne reči; še boljše je, da se tako pismo na tablo zapiše. Na podlagi tega pisma sestavi se odgovor in prouče pisemske formalosti. V tem kraju je mnogo ljudi, ki imajo koga iz družine v rudokopih, v Ameriki, v onem so zopet taki, ki gredo v mesto služiti ali se učiti in vojakov imamo iz vsake vasi. Te razmere naj učitelj upošteva, ne pa ono obligatno pisemce, kjer součenec zahteva za bolnega tovariša knjigo iz šolske

knjižnice, ali prosi za knjigo s podobami itd., kar je otrokom docela tuje. Konkreten primer!

Ljubi starši!

Naznanjam Vam, da imamo sedaj vojaške vaje okoli Postojne. Silna vročina je in mnogo težav moramo prestati. Šele 17. t. m. se vrnemo v Celje. Prosim Vas, pošljite mi nekaj denarja, ako Vam je mogoče. Pošljatev pa naslovite tako: N. N., prostak pri 87. pešpolku, 4. stotnija v Postojni (Adelsberg).

Srčno Vas pozdravlja

Vaš hvaležni sin N. N.

Postojna, dne 3. julija 1903.

Na podlagi takega pisma govori se o nagovoru, o pisanju onih besed z veliko začetnico, s katerimi zaznamujemo nagovorjeno osebo, o sestavljanju konca in pisanju kraja in časa. Omeniti je tudi treba, da bodi pismo kratko in želja, vziroma poročilo, jasno izraženo; izogibati se je pri ljudstvu tako običajnih, in smešnih uvodov. Torej: Komu bomo pisali (ogovor)? Kaj mu bomo pisali? Kaj bomo proti koncu navedli? Kako se pismo sklene? Kakšen naslov bomo naredili? (Odgovor se piše v imenu cele družine.)

Odgovor.

Ljubi sin!

Prejeli smo Tvoje pismo iz Postojne. Vsi želimo, da bi vaje srečno prestal in se zdrav vrnil. Po pošti dobiš 5 K. Pri nas ni nič novic.

Prav lepo Te pozdravljamo vsi skupaj.

K., dne

Kar zadeva opisovanje, omenil sem, naj se piše le o takih predmetih, ki so učencem dobro znani in o krajevnih dogodkih pri katerih so bili sami navzoči. Ne: opišite mi cerkev, ampak našo domačo cerkev, ne lipo, ampak ono lipo, ki stoji sredi vasi pri vodnjaku. Opisujejo se pri naravoslovnem pouku obravnani predmeti; posebno hvaležno snov za spisje daje prirodopisni pouk po bioloških načelih. Ravno tako se piše o predmetih zunaj šole kakor: Kapelica na razpotju, potok, ki teče skozi vas, most prek tega potoka, domače pokopališče; opisujejo se domači dogodki kakor: sejem, slavnost itd., kar sem že prej omenil. Učence je treba opozoriti, kaj naj posebno opazujejo, ali pa pišejo o tem, kar jih je posebno zanimalo pri celem dogodku.

Na višji stopnji porablja se za spisje do sedaj omenjena snov; vadi se pa nadalje primerjatev in sestavljanje opravičnih sestavkov. Zapisujejo se domače zgodovinske povedke, opiše se kak bližnji grad, razvalina (kar pa so si učenci o priliki kakega izleta ogledali), cela podoba ali nje deli. Za primerjatev se vzamejo najprej podobnosti,

potem različnosti. Ni pa res, da bi se moralo natanko slediti, tej razdelitvi snovi, ker težkoče v spisju niso odvisne vselej od snovi, ampak tudi od izdelovanja. Izmed opravih spisov izdelujejo se dopisnice, pisma, pošne nakaznice in spremnice (za to se dobe primerne tiskovine v učni namen); pozabiti se tudi ne sme kratkih oznanil, morebiti tudi ne spričevala družinčetu ali rokodelskemu učencu ter dolžnega pisma in pobotnice. Sploh pa se bo treba ozirati na krajevne razmere. Kako lepo se da izdelovanje dolžnega pisma in pobotnice navezati na št. 7. v IV. B. Kresnica! Pri napravljanju pobotnice, naj se izprva kvitira ista vsota z isto osebo, kakor je v dolžnem pismu navedena, vzrok je umeven.

V zvezek pisane vaje morajo se vestno popravljati, a predno se pišejo — pripraviti. Priprava obstoji v tem, da se — kakor že omenjeno dela načrt; še bolj pa se ima ozirati na pravopis. Težje, nove besede se porablja v diktat, ali pa se pišejo na tablo in razložijo. V pripravi se tudi opozarja na ločila (predno pišete besedo da, če, ako, a ker . . ., delajte vejice!). Opozarja se, da se piše prva vrsta za dva prsta od roba, da se delajo odstavki (kedaj?, kako?).

Poprava bo dosegla le tedaj svoj namen, če se pogreški zapisujejo, skupno popravljajo in porablja v diktatih. Ako se prepuščajo učenci pri popravi samim sebi, napravijo v popravo še večje kozle. Pravopisnih ur kot samostojnih je pravzaprav malo; pravopisje se goji pri obravnavi beril, pri lepopisju, pri slovniškem pouku, posebno pa kot priprava in poprava spisnih vaj.

Da se izognemo premnogim pogreškom v spisnih zvezkih, se težji sestavki lahko zapišejo prej na tablice in v glavnih točkah popravijo. Pisanje v zvezke nima toliko namena, gojiti pri učencih samostojnost, kakor pa po mnogih prostih vajah pridobljeno spretnost uporabiti pri posebnem slučaju in vaditi jih v lepi zunanji obliki. Slovniška in pravopisna snov pa ni za zvezke.

Ne dajmo se oplášiti od prvih neuspehov, ampak srčno naprej!

V. Pulko.

Pedagoški utrinki.

Iv. Šega.

LXXXV.

Ves civilizovani svet se je zgražal pred kratkim nad onim znanim slučajem, ki je znan pod imenom „slučaj Dippold“.

Vsi nemški listi — posebno pa še oni iz „rajha“ — brez razlike političnih barv so prinašali cele strani dolge rekriminacije o nezaslišani brutalnosti domačega odgojitelja Andreja Dippolda.

Znana vsebina „Dippold-ovega slučaja“ je v kratkih potezah sledeča:

„Ravnatelj nemške banke v Berlinu Robert Koch je imel dva sina, ki sta obiskovala neko berlinsko gimnazijo. Meseca januarja t. l. se je podal Koch s svojo ženo na jug ter je izročil odgojo svojih dveh sinov slušatelju prava Andreju Dippoldu. Mož je pokazal, da je bil popolnoma vreden onega zaupanja, katerega je užival pri rodbini Koch-ovi — izbran je bil namreč kakor „najboljši“ izmed štiridesetih prosilcev. Vporabljeni je pričel ono takozvano „wreszensko učno metodo“, seveda v najhujši obliki. Ker mu pa ni ugajal kraj njegovega odgojevanja, preselil se je na poletno posestvo bankirja Kocha, hoteč se popolnoma posvetiti teoretično in praktično oni znani „wreszenski učni metodi“.

Metodo je tako vestno rabil na svojih odgojencih, da je enega gojenca — starejšega namreč — ubil, a mlajšega pa tako pohabil, da najbrže ostane živ pomnik njegove metode.

Nemški časniki objavljali so one dneve tudi „interwiewe“ raznih pedagoških kapacitet o domači, privatni in javni vzgoji. Najbolj zanimiva za nas je vsekakor izjava, izgovorjena po našem naučnem ministru pl. Hartl-nu, glaseča se:

„Die einzige richtige Erziehungsstätte ist das Haus. Gewiß können sich Fälle ereignen, wo das Haus diese Eignung verliert und wo räumliche Entfernung ein Hindernis für den Besuch der Unterrichtsanstalten ist. In den letzten Dezenien hat die Zahl der Konvikte in Österreich sehr zugenommen und die Unterrichtsverwaltung ist bemüht, dieses Zunehmen zu begünstigen. Hauptbedingnisse für ein Konvikt aber sind erstens eine gute, nicht auf Gewinn berechnete Leitung und die Nähe einer guten Unterrichtsanstalt. Wir haben die Beobachtung gemacht, daß die Konvikte die in Gymnasialstädten neu entstanden, auf die Gymnasien einen guten Einfluß geübt haben und selbst stagnierende Anstalten zur Blüte brachten. Das Konvikt im kleinen Städtchen hat gewiß seine Vorteile: Landluft, Gelegenheit zu Sport- und Jugendspielen u. s. w. Seitdem minister Gautsch es den Professoren verbot, Schüler ihrer eignen Anstalt in Kost und Quartier zu nehmen, hat das System, die Kinder in einzelnen Häusern

unterzubringen, bei uns in Österreich-Ungarn sehr abgenommen. Die Frage heißt also: Haus oder Konvikt? Ich kann nur wiederholen, das der Vater der naturgemäße und richtiger Erzieher des Sohnes ist.“

LXXXVI.

Nižjeavstrijski deželni zbor je sprejel po poročilu deželnega poslanca dr. Scheicherja predlog, da naj se upelje sedemletna šolsko-obvezna doba, opusti naj se torej osemletna, ki pa obstoji le nekako na papirji, ker imajo ravno šolarji zadnjega leta razne olajšave. Priporočal je obenem, da se vpeljejo po kmetih takozvane kmetiško-učno-nadaljevalni tečajji, trajajoči menda dve leti.

Kedaj pridemo pri nas (na Kranjskem) do tega, je pač težko pogoditi. Mnogo se ugiblje pri naših zelenih mizah, kako naj se povzdigne nivô izobrazbe našega ljudstva, a vse reforme teže edino za tem, da se učiteljstvo več ali manj „preoblada“ ali kakor bi mnogi dejali „šikanira“. Pametne reforme pa iščemo zaman; one reforme namreč, ki bi zadela pri korenini ono zlo, katero je poglavitni vzrok, da se naše ljudstvo ne more nikakor povzdigniti na ono stopinjo izobrazbe, na katero bi se morali z ozirom na življensko dolgost šolskih postav. Reforma naj se nanaša na sledeče točke:

1. Šolsko-obvezna doba se prični z dopolnjenim 7. starostnim letom; (Glej Dansko.)
2. Šolsko-obvezna doba trajaj sedem polnih let.
3. Po končani ljudskošolski dobi se uvedejo:
 - a) v vsakem večjem kraju obrtno-nadaljevalni tečajji, in
 - b) v vsakem šolskem okolišu kmetijsko-učni-nadaljevalni tečajji od 14.—16. leta, najmanj pet ur na teden.
4. V vsakem okraju se ustanovi meščanska šola.
5. Učiteljske plače se uravnajo po § 55.

LXXXVII.

Risarski pouk hiti nekako električnih korakov proti svojemu konečnemu cilju. Vsak trenutek nam prinese ali posebno navodilo ali posebne predloge, kako se poučuj risanje v ljudski šoli, da doseže ono, kar potrebuje otrok pozneje v svojem življenju. Vendar je pa konečni cilj vseh teh „novotarij“ — risanje se vrv naj po naravi. Posebno pozornost vzbuja risanje v pedagoških krogih sosedne Nemčije. Vstanavljajo se posebna društva, ki si stavljajo nalogo, uvesti „Kunst in die Schule“. Svetovnoznano je tako društvo v Hamburgu. Dalje se prirejajo shodi, enkete, sprejemajo se resolucije itd. Literatura o tem predmetu je pa že tako ogromna, da je človek že več zasledovati ne more.

V Prusiji je posegel v to stroko ljudskošolskih predmetov naučni minister Studt, ki je pred nedavnim časom izdal naredbo, slonečo na sledečih točkah:

Naloga prostoročnega risanja je, dovesti učence do samostojnega opazovanja in delovanja; risanje, ki se naslanja na kako predlogo in se zvršuje zgolj mehanično, ne dosega svojega smotra. Učenci naj rišejo popolnoma samostojno. Najprej se jim pokaže in razloži dotični predmet in učenci naj ga potem rišejo po spominu. Kakor objekti naj se jemlje predmeti iz narave, n. pr. metulji, listi, cvetice itd., predloge je celo odpraviti.

Učitelj riši le toliko na tablo, kolikor je neobhodno potrebno v pojasnilo dotičnega objekta, nikdar pa se naj ne riše na tablo tega, kar naj učenci rišejo. Učenci naj rišejo po naravnih predmetih ali pa po spominu. Vsak tak predmet se vsestransko ogledj in raztolmači. Pri risanju naj se odpravijo vsi pomočki, kakor ravnilo, šestilo itd.

LXXXVIII.

Sicer se gibljemo počasi, a gibljemo se vendar. V polupreteklem času se nam je še le vzbudila želja po večji izobrazbi. V vsej svoji konservativnosti smo prišli šele sedaj do prepričanja, da je le onemu narodu zagotovljen obstanek, ki se more ponašati z razvito kulturo. Narod analfabetov je podlaga tujčevi peti in dobra molzna krava raznih brezvestnih izkoriščevalcev.

Velevažen korak v narodnem životu slovenskega naroda zelenega Štajerja so napravili slovenski deželni poslanci v letošnjem zasedanju deželnega zbora. Stavili so namreč predloge, da osnuj deželni zbor meščanske šole v Sevnici, Žalcu ter Ljutomeru in sicer slovenske, kjer se bode pa nemščina poučevala kakor predmet.

Slovenske meščanske šole so nam Slovencem le „pobožne želje“. Rudečica nam prihaja v lice in pero se nam zastavlja, ko pišemo skoro neverjetno, a golo, pravcato istino, da slovenski narod, broječ 1,352.780 duš, ne poseduje niti ene slovenske meščanske šole. Ali ni to krvava ironija, da celo središče Slovenije, ponosna Ljubljana, zibelj bodoče slovenske univerze nima niti ene slovenske javne meščanske šole. Vsekakor slovenska zanimivost, vredna, da se ji zagotovi posebni oddelek v ljubljanskem Rudolfinumu.

Slovenski poslanci so s svojimi predlogi, za slovenski narod vitalnega pomena, zadeli v srce mogočnemu sosеду, nemškemu „herrenvolku“. Neizpodbitni dokaz temu v „najfinejšem tonu“ pisani članki graških listov. Ti članki so pač vredni, da se jih objavi v vseh svetovnih slovenskih časnikih „ad maiorem gloriam Germaniae“.

Upajmo, da štajerski deželni poslanci ne odnehajo od te svoje zahteve, in da bodo ravnali v vsem svojem delovanju po znanem receptu rimskega Katona, ki je prinesel Kartagincem v svojem plašču „vojsko in mir“.

Ako se še prav spominjamo, objavil je list „Slovenska zadruga“ nekak oklic na slovenske posojilnice, da prično zbirati kapital za slovensko meščansko šolo v Ljutomeru. Čemu li? Nimamo li deželnih postav, ki nam dajejo priliko, zahtevati takih šol. Čemu pa plačujemo davke v denarju in krvi. Ne bodimo tako krotki! Po naših

nazorih bi pač bolje bilo, da se oni kapital naloži nekako v to svrho, da se ustanove posebne **ustanove** za one učitelje, ki se žele pripravljati za meščanski izpit in da se jim nakloni nekak **dar** po prestanem izpitu. Tako dobimo dovolj sposobnih močij, na katere se bomo lahko s ponosom sklicevali.

Književno poročilo.

(Novosti.)

Koledar družbe sv. Cirila in Metoda v Ljubljani za prestopno leto 1904. Vsebina: A. Koledar za l. 1904. B. Zabavi in pouku: 1. Domovina (pesem v Iv. Vesel). 2. Ivan Vesel (s podobo) spis. J. Vrhovnik. 3. Dragotina Ketteja še nenatisnjeni prevodi ruskih pesmi. 4. Žapadla zvezda (Ksaver Meško). 5. Kunovska. Pesem, (I. N. Resmann). 6. Drobnoti o Prešernu, in C. Vestnik družbe sv. Cirila in Metoda XVI. in XVII. Koledar ta je prav lep in bode s svojo zanimivo vsebino gotovo vsakega zadovoljil in razveselil. Želimo mu prav mnogo kupcev. Cena 1 K 20 v. Dobi se pri vodstvu družbe.

Poročilo o stanju ljudskega šolstva v okraju goriškem za leto 1902 — 1903. Sestavil c. kr. okr. šolski nadzornik Franc Finšger. V Gorici 1903. Založil c. kr. okr. šolski svet v Gorici. Poleg prav zanimivih statističkih podatkov o šolsk. oblastvih, o učiteljstvu in šolski mladini tega okraja obsega to „poročilo“ daljši spis „Kako naj se poučuje na ljudskih šolah geometrijsko oblikoslovje“ (sestavil in poročal pri okr. učit. konferenci l. 1902. učitelj Ant. Kutin) in obrazec k (temu) spisu. Spis ta bode marsikateremu tovarišu dobro došel.

Der Obstzüchter, Zeitschrift für die Gesamt-Interessen des Obstbaues. Herausgegeben und geleitet von Jos. Löschnig, Fachlehrer der n.-ö. Landes-Wein- u. Obstbauschule in Krems a. d. Donau. — Ta časnik, ki služi v obče sadjarstvu, leži v svojem l. letniku pred nami. Pregledali smo ga in se prepričali, da je vsega priporočila vreden. Priporočamo ga torej našim učiteljem-sadjarjem prav toplo v naročevanje. Cena 2 K za vse leto. — Naroča se pri izdajatelju.

Razgled.

Listek.

Poštne znamke širiteljice jetike. Francoski zdravnik dr. Busquet se je nedavno prepričal, kako nevarne širiteljice jetike so poštne znamke. Kot asistent večje bolnice je imel v nekem oddelku jetičnega človeka, ki je bil goreč nabiralec poštних znamk. Pri tem priljubljenem sportu je sedel po cele dneve in lepil s slinami znamke. Ko je stopil v bolnico, dal je preiskati zdravniku poštne znamke. A tu se je dognalo, da imajo vse znamke, ki jih je oslinil, mnogo tuberkulov na sebi. Iz tega iskustva se vidi najlepše, kako je važno svariti mladino pred vslinjevanjem poštних znamk. Nikdar takošne stvari v usta, ki je šla skozi trije roke!

Gluhonijemi, njihov uzgoj i naobrazba. Napisa Josip Medved, učitelj gluho-nijeme djece. (Posebni otisak iz „Danice“ od g. 1903 i 1904). Nakladom pisca. Tisak Dioničke tiskare u Zagrebu. 1903. 8°, 18. — Iz te brošure naj podam nekaj statističnih podatkov o gluho-nemih (str. 4.): Leta 1890. je bilo v Hrvatski in Slavoniji izmed 2,201.927 prebivalcev 5936 gluho-nemih; leta 1900 pa izmed 2,416.304 prebivalcev 3322, torej razmerno več; na 10000 duš pride 12 do 13 gluho-nemih. Primera z drugimi deželami. Na 10000 duš pridejo v Trstu in Primorju 4 gluho-nemi, v Vorarlbergu 6, v Dalmaciji 7, v Kranjski 8, v Češki 10, v Spodnji Avstriji 10, v Tirolih 10, v Istri 10, v Bukovini 10, na Goriškem 10, na Ogrskem 12, na Moravskem 13, v Šleski 15, v Erdelju 17, v Gornji Avstriji 18. Hrvatska je torej na petem mestu. Švica ima celo 25 gluho-nemih na 10000 duš.

Dr. Fran Ilešič.

Vzgoja kitajskih otrok. Mali Kitajec se takoj v prvih tednih po rojstvu obrije. To britje se ponavlja nekolikokrat, da postanejo lasje bolj gosti. Potem se spletejo v kito. V četrtm tednu se otroku da ime, takozvano „mlečno ime“. Ko se začne poučevati, mu premenijo ime; poslednjič premeni mladi Kitajec definitivno svoje ime, ko se oženi. Poleti hodijo otroci kolikor mogoče lahko oblečeni, po zimi pa obesijo nanj toliko obleke, da je podoben krogli. Revne deklice morajo jedva hoditi, pridno delati, bogate pa se navajajo k lenobi in počenja pri njih pohabljevanje nog.

Pedagoški paberki.

Shod učiteljev in prijateljev nadaljevalnih šol se je vršil meseca oktobra v Hamburgu ob veliki udeležbi učiteljev in laikov. Govorila sta med drugimi ravnatelj Pache iz Lipskega in ravnatelj Haese iz Erfurta. Prvi je opozarjal na to, kako važno je, da se dosevajajoča mladina seznanj z resničnimi, nepokvarjenimi slikami iz preteklosti, in da se v mladini vzgoji pravi čut za narodno gospodarstvo in zajem za socialni razvoj. Vzgoja mladih značajev naj se podpira z vsemi mogočimi sredstvi, zlasti s knjižnicami, zabavnimi večeri itd. Zahteva se obvezno obiskovanje nadaljevalnih šol. — Drugi govornik je govoril o učni osnovi nadaljevalnih šol z ozirom na koncentracijo učiva. Nadaljevalni šoli pripisuje tri svrhe: 1. naobraziti učence teoretiški, da postanejo dobri delavci, 2. razširiti njih splošno znanje, 3. vzgajati učence v pravne značaje.

Tesnopis nameravajo uvesti po meščanskih šolah v 4. razredu. Sploh se tej stroki posvečuje v novejšem času zopet več pozornosti, kajti nje praktični pomen se kaže v javnem življenju od dne do dne bolj. Ne samo uradniki in knjigovodje, tudi udje drugih stanov morajo večkrat dokazati, da umejo govorniku slediti s pisanjem. — Učiteljem se je že večkrat svetovalo, naj bi ne zamudili prilike, se seznaniti s to koristno pisavo. Koliko časa bi prihranili pri svojih pripravah, koliko misli se zopet izgubi, ako roka ne more dovolj hitro slediti glavi. In še eno zadevo moram omeniti: Slovenci se vse premalo bavimo s posameznimi strokami, kakor z godbo, telovadbo itd. Potem pa se nam vsiljujejo po različnih zavodih Nemci, ker nimamo domačinov. Kdor čuti v sebi nadarjenost za kakšno posebno stroko, naj se izpopolni v njej, potem pa naj nastopa ob pravi priliki kot prosilec za dotično mesto. Tako varujemo narodno posest, svoje učence pa ponemčevanja. — Ni nemogoče, da se bodo za meščanske šole iskali učitelji, ki znajo tesnopis. Ali naj nam tu tudi Nemci pojedó poslednji košček kruha? Nimamo sicer še slovanskih meščanskih šol, a Ljubljana menda ne bude dolgo brez nje. In gotovo je da bodo potem vznikle meščanske šole na slovenskih tleh kakor gobe po dežju. Učitelji, tudi v višji naobrazbi velja — vsi na krov!

Reforme v šolstvu. Rektor Endris je proglasil v tretjem občnem zboru društva za negovanje zdravja šolskih otrok te zahteve kot najpotrebnejše: 1. Pouk v prvem šolskem letu naj se premeni; prevelike zahteve z ozirom na čitanje in pisanje naj se ublažijo, tembolj pa naj se pestujejo govor, čuti, gojenje, domišljije pri nazornem nauku, s čimer se čuva zdravje otrok. 2. Naj se ročna dela ne navajajo v šolo kot krepilo otrok; igra v svežem zraku, izprehod imajo večji učinek na zdravje učencev. Zlasti po mestih in po naših vaseh bi se morali pobriniti v večji meri kakor doslej za otroške igre. 3. Higijena zahteva, da bi se deklice priučile že v šoli gospodinjstvu. 4. Znanstveno je dokazano, da popoldanski pouk silno zdravju škoduje, v pedagoškem oziru nič ne koristi. Popoldanske ure bi se naj porabile za opravila izven šolskega poslopja. 5. Ravnotako je škodljivo poučevanje v večernih kurzh, bolje bi bilo, ko bi se poučevalo v prvih jutranjih urah. 6. Vse ovire, ki se stavijo telovadbi, kopanju in šolskim izprehodom, bi se naj takoj odstranile. 7. Javnost se ima kar največ mogoče brigati za zdravstveno stanje otrok; dolžnost vseh učnih zavodov je, v tej smeri delovati in pouk upravití po teh navodilih.

Proučevanja pedagoških del za izpit učne usposobljenosti. Na Saškem se je izdal nov statut za učiteljske izpite, ki bi naj dvignil poslednje na stališče, kakršno zahteva napredek v šolstvu. Med drugim čitamo tam, da označi najvišja deželna šolska oblast vsako leto dela pedagogov, katera je treba proučevati. Za l. 1903 sta bili določeni ti deli „Herbartov Oris ped. predavanj“ in pa „Dörpfeldova Razmotrivanja“, za leto 1904 je določena „Didaktika“ Komenskega in pa Dörpfeldov „Didaktički materializem“.

Risanje. 2000 švedskih učiteljev je v svojem zborovanju dne 30. junija t. l. v Štokholmu sklenilo z ozirom na risanje v ljudski šoli sledečo resolucijo: a) Posebno važnost se mora pripisovati risanju značilnih oblik v prirodi in vsakdanjem življenju brez pomožnih sredstev; b) razvijati mora zmožnost otrokovo za samostalno opazovanje, shvatanje in risanje predmeta po obliki in barvi; c) mora se obravnavati v zvezi z drugimi predmeti.

Iz šolske higijene. Znani zdravnik ušesni bolezni, dr. Weil v Stuttgartu, je proučil sluh 5900 otrok v srednjih in narodnih šolah. Tem potem je dospel do sledečih zaključkov: 1. Normalno uho sliši šepet — seveda, če je vse v bližini tiho — od 20—25 m daleč. 2. Nenormalen sluh enega ali obeh ušes je našel pri 30% otrok. 3. Otroci premožnih staršev slišijo navadno bolje od revnih otrok. 4. S starostjo se množi tudi

število naglušnih otrok. 5. Otroci z dežele slišijo navadno bolje kakor mestni otroci. Mnogo otrok ni vedelo, da so naglušni; učitelji so menili, da so nepazljivi. Končno zahteva dr. Weil rezolutno, naj bi se sluh otrok večkrat natanko preiskal po šolskih zdravnikih.

Kako je treba v šolah kuriti, o tem je predaval dr. Kabrhel v Pragi in stavil sledeče zahteve: 1. Kurjava naj se vrši tako, da se kolikor mogoče hitro ogrejejo zrak stene, strop in podlaga, in sicer tako, da se dvigne toplota od 17°—20° C. 2. Konstrukcija in snov zgradb naj bo takšna, da se prepreči kolikor mogoče preneglo ohlajenje. 3. Peči ali druge priprave za gretje šol morajo biti tako uravnane, da se lahko kuri nepreghoma in brez vsakega ropota. 4. Tudi ob prisotnosti učencev ne bi smela toplota pasti pod 17° C. 5. Žarenje toplote je škodljivo, je torej pri gretju šol izključeno. Toplota plošč, ki oddajajo toploto, ne sme dosegati 100° C. 6. Kurjava ne sme neprimerno dejstvovati na sestavo zraka. 7. V dosego pravilne kurjave je treba organizovanega nadzorstva. 8. V dosego primerne čistosti zraku ne zadošča zračenje, ki se vrši samoobsebi skozi zidovje i. t. d., ampak v ta namen se morajo uvesti posebni aparati. 9. Množina zraka, ki jo potrebuje učenec v 1 uri, mora iznašati 20 m³. V razredih, kjer se uče sami majhni otroci, se sme ta količina znižati, v razredih s starejšimi učenci se mora računati na vsakega učenca nad 20 m³. — Oh, kako daleč smo še od idealov!

Posebna definicija pedagogike. Znani pedagoški pisatelj, berlinski profesor R. Lehmann podaja v članku „Ist Pädagogik eine Wissenschaft?“ naslednjo opredelbo pedagogike: „Pedagogika ni niti eksaktna, niti deduktivna veda, ni niti v sebi dognan del eksperimentalne psihologije, niti sistematiški del filozofiške doktrine pedagoškega sistema v zmislu abstraktnih skupnosti vseh pojmov za vzgojo potrebnih ni in ni mogoče niti potrebno, ta sestav najti. Vzgojevanje je umetnost in pedagogika je v prvo zgodovina in v drugo teorija te umetnosti; kot teorija je tehniško znanje, kot zgodovina pa historiška veda, bistven in potreben del kulturne zgodovine, z istim pravom do znanstvenega utemeljevanja in istega pomena kakor vsaka druga historiška disciplina.“ — S to definicijo hoče najprej vzeti pedagogiki pravo, nazivati se „vedo“, in ugovarjati onim, ki razlagajo pedagogiko deloma kot „vedo“, deloma kot „umetnost“.

Zdravstvena pravila. V šolah nadvojvodine vajmarske imajo sedaj po vseh razredih izvešene table z zdravstvenimi pravili. Te table se glase: Kaj imamo storiti, da si ohranimo zdravje? 1. Vsak dan se moramo umiti po vsem telesu, posebno pa moramo čistiti obraz, roke, vrat in prsi. 2. Moramo imeti kratke in čiste nohte. 3. Moramo s četko umivati zjutraj in po obedu svoje zobe. 4. Moramo česati svoje lase zjutraj in popoldne, preden gremo v šolo. 5. Svojo obleko moramo osnažiti vsak dan; iztepi se mora prah, potem se očisti obleka še s ščetjo. 6. Obuvalo mora biti očejeno vsak dan. 7. Pred šolskimi durimi moramo otirati blato raz čevlje. 8. V šoli ne smemo razmetavati popirčkov, rastlin, ostankov jedil. 9. Ne smemo pljuvati na pod. 10. V toplih sobah moramo odlagati svoje vratne rute in svojo zimsko suknjo. 11. V presledkih se mora spuščati v sobo čisti zrak. 12. Če ni pouka, moramo šetati po prostem. 13. Čas za južino moramo v to porabiti. 14. Pri čitanju, pisanju in risanju mora biti gornji del telesa vzklonjen. 15. Tudi če hodimo ali stojimo, moramo telo držati pokoncu. 16. Noge morajo, če sedimo, ležati na podu z vsem stopalom. 17. Moramo pisati lahko in čitno. 18. Pri pisanju si ne smemo zaslanjati sami svetlobe. 19. Pri delu se moramo čuvati ostre svetlobe. 20. V somraku ne smemo čitati, ne pisati. 21. Povedati moramo učitelju, če je na našem mestu pretoplo ali premrzlo, ali ne slišimo, ali ne vidimo s svojega mesta dobro, ako se čutimo bolne, ali pa jeli doma kdo zbolel za nalezljivo boleznijo

Kronika.

„Stara pesem“. V Belgiji, v tej uzor državi klerikalstva (od l. 1884. je vlada v klerikalnih rokah) je bilo leta 1900 po vladni izjavi izmed 6,750.000 prebivalcev 1,015.966 moških in 1,222.086 ženskih analfabetov. Glavno mesto Bruselj ima 23·6% moških in 24·9% ženskih analfabetov. Z največjim številom analfabetov se ponášati provinciji Flandern in Limburg — znani domeni najhujših klerikalcev. — Državni poslanec Maenhants je v zadnjem zasedanju belgijske zbornice predlagal, da se učiteljske plače zvišajo, kar bi stalo državo nekako 1½ milijona frankov. Predlog je podpiralo 110 poslancev-liberalcev. A finančni minister se je uprl, češ, da ne more dobiti pokritja. Zamanj so mu liberalci ugovarjali, da lahko pokrije ta nedostatek z novim sladkornim davkom, ki mu obeta prinesiti malenkost 15 milijonov frankov. Z ministrom so potegnili klerikalci in predlog je — šel po „morju“.

Znak kolegijalnosti. V vzhodni Prusiji je oslepel učitelj R. Müller — star šele 30 let. Država mu je pripoznala pokojnine 388 mark. Ker je pa ta znesek „preogromen“ za življenje, zbrali so nemški učitelji 15.188 mark, ter mu podarili ta znesek v pomoč.

Prosta vožnja. Glavni odbor bavarskega učiteljskega društva je vložil na železniškega ministra prošnjo, da isti dovoli vsem šolam enkrat v letu prosto vožnjo, kadar napravijo kak znanstven izlet. — In pri nas?

Šah. — Ruski naučni minister je ravnokar izdal ukaz, s katerim ukazuje vsem ravnateljem višjih šol, da se naj šah uvede kot prost predmet. Oj, ta Rusija!

Švicarski zdravstveni svet je sklenil delovati na to, da dobe vse šole v mestih, kakor tudi na deželi, šolska kopaljšča. Kedaj se zgodi kaj takega pri nas?!

Važna odredba za šolsko deco. Občinski odbor v Aarav-u je sklenil, da mora policija strogo paziti na to, da šolska deca ne ponočuje in dečki ne kade. Policija ima strog ukaz, naznaniti vsakega šolarja, ki ga zasači po „Zdravej Mariji“ na cesti brez opravka, ali pa kadečega. Bi ne bilo tudi pri nas kaj takega mogoče?!

To bo pomagalo. Slavnoznani ravnatelj učiteljšča v Dunajskem Novem mestu je ukazal svojim gojencem, da morajo prinesiti po počitnicah „črno na belem“ od svojega župnika, da so v istini bili vsak praznik pri sv. maši, ker drugače se jih ne more več sprejeti v šolo.

Društvo katoliških učiteljev na Bavarskem šteje 275 učiteljev in 90 učiteljic kot prave ude ter 3042 častnih udov in 2910 duhovnikov in 132 lajikov. Tako poroča „Straubinger Tagblatt“.

Koedukacija obeh spolov po vseučiliščih se je pokazala bolj pospeševalna za razvoj rodbine nego posamezno poučevanje, tako vsaj trdi in dokazuje Scipio Sighele v svoji knjigi „Nova žena“. K temu zaključku prihaja po proučevanju in primerjanju obeh načinov studija v Ameriki. Tamkajšnje žene studirajo namreč na mešanih vseučiliščih; katere pohajajo tudi moški, ali pa na vseučiliščih, ki so pristopni samo ženskam. Izmed 1805 do l. 1898 promoviranih dam jih je 1134, t. j. 63% doseglo svojo doktorsko diplomu na samo ženskih vseučiliščih, namešanih univerzah pa 671.

V starosti manj nego	po mešanih univerzah	po samo ženskih
25 let se je omožilo	30·1%	29·6%
30 " " " "	49·7%	40·1%
32 " " " "	53·7%	46·6%
40 " " " "	56·9%	52·8%

Samo en pogled teh števil zadostuje, da bi nas osvedočil, da je skupno proučevanje po mešanih univerzah razvoju rodbine koristnejše, kajti mogočnost ženitev v obeh slu-

čajih se kaže v razmerju 29%·22%. Kako se dajo ti razločki razjasniti? Nemara skupno poučevanje veže posameznike? Nemara prihajajo žene, ki žive vedno same, laglje do prepričanja, da ženitev ni potreba? Te uganke pač statistika ne more rešiti.

Češka šolska Matica vzdržuje 4 srednje šole, 41 ljudskih šol na Češkem, 4 na Moravskem in 2 v Šleziji. Izmed teh je 24 enorazrednih, 10 dvorazrednih, 7 trirazrednih, 1 štirirazredna in 5 petrazrednih. Razen tega še vzdržuje 30 vrtcev na Češkem, 11 na Moravskem in 5 v Šleziji; 24 narodnih šol, obrtnih in vrtcev pa še podpira. V ravnokar minulem upravnem letu je imela 578.816 K troškov in 554.559 K dohodka. Za letošnje upravno leto se je določil proračun 817.100 K.

Reformovana vzgoja in pouk. Tako se imenuje pravkar ustanovljeno pedagoško društvo v Galiciji. Po § 2 društvenih pravil je namen društva „reformovati vzgojo in pouk zlasti nižjih šol in srednjih šol“. V ta namen bode društvo nabiralo poročila o izkustvih o novih strujah v šolstvu in poslednje tudi po svoji vrednosti uvesti v Galiciji. Hoče urediti knjižnico, izdajati letno poročilo, uvesti predavanja — sploh z besedo in tiskom širiti nove smeri in nazore v šolstvu.

Razvoj trgovinskih šol v Rusiji. L. 1896. je imela Rusija 2 trgovinski akademiji, 1 trgovsko šolo, 1 enorazredno trgovsko šolo in 2 tečaja. L. 1902. je bilo 46 trgovskih akademij, 40 trg. šol, 30 enorazr. trg. šol in 23 tečajev. Letos se odpre 15 novih zavodov, pri ministrstvu pa leži še 41 prošenj za slične zavode.

Velika požrtvovalnost. Stanislav grof Badeni, deželni maršal lgališki, je dal zgraditi v Radzihovi na lastnem zemljišču in na lastne troške hišo za deško meščansko šolo. Ta zgradba ima 9 učilnic, pisarno, kabinet, stanovanje za ravnatelja, stanovanje za šolskega slugo in 2 sobi za neoženjene učitelje. Vse učilnice so tudi urejene: v njih so novi odri, table, obešalniki, napisi in slike, potrebne omare in klopi. Pri šoli se nahaja gospodarsko poslopje in velik ograjen vrt, čigar $\frac{2}{3}$ sta namenjeni ravnatelju, $\frac{1}{3}$ šoli. Grof Badeni izroči to stavbo deželnemu šolskemu svetu. Zares, plemenit dokaz najčistejšega rodoljubja.

Šolski zdravniki. Tudi mestni svet v Mnihovu je sklenil, uvesti inštitucijo šolskih zdravnikov v mnihovskih šolah.

Naši načelniki krajskih šolskih svetov in krajski šolski nadzorniki. Iz letošnjega šematizma ljudskih šol na Štajarskem posnamemo sledeče podatke: Po stanu je predsednikov krajskih šolskih svetov in sicer: posestnikov 537, krčmarjev 33, trgovcev 25, duhovnikov 18, zdravnikov 10, gozdarjev 10, nadučiteljev 9, državnih oz. deželnih poslancev 8, poštarjev 7, advokatov 7, mlinarjev 6, županov 6, tovarnarjev 6, mizarji 3, usnarji 3, uradniki 3, inženirji 3, lekarnarji 3, stavbeniki 3, oskrbniki 3, strugarja 2, čevljarja 2, kovača 2, zasebnika 2, načelnika žel. postaj 2, notarja 2, krojača 2, kolarja 2, ud gosposke zbornice 1, pek 1, urar 1, okr. šol. nadzornik 1, ritmojster 1, dimnikar 1, knjigovez 1, kemik 1, sedlar 1, pisar 1, želar 1, ud dež. odbora 1, klobučar 1, pivar 1. — Krajskih šolskih nadzornikov je: posestnikov 380, trgovcev 63, krčmarjev 60, zdravnikov 34, nadučiteljev 28, duhovnikov 22, poštarjev 17, uradnikov 17, gozdarjev 14, tovarnarjev 10, mlinarjev 9, oskrbnikov 8, deželnih oz. državnih poslancev 7, pekov 7, županov 6, advokatov 6, usnarji 4, inženirji 4, notarji 4, preds. okr. odbora 4, zasebniki 3, nač. žel. postaj 3, lekarnarja 2, dež. sodna svetnika 2, krojača 2, davkarja 2, čevljar 1, kovač 1, mizar 1, gorski svetnik (Bergrat) 1, stavbenik 1, okrajni sodnik 1, ritmojster 1, tesar 1, kamnosek 1, predsednik dež. nadsodišča 1.

60.000 šolskih otrok na Puerto Rico. 29. septembra se je pričel na Puerto Rico pouk v 1200 šolah, katere obiskuje 60.000 otrok. Prijavilo se je trikrat toliko otrok, toda radi pomanjkanja šol, so morali ostati doma.

Lipsko društvo: „Knjižnica Komenskega“ postavi posebno poslopje v društvene namene. Češki pedagog se spoštuje torej tudi izven njegove domovine.

Šole v barakah. Najslavnejše mesto na svetu, Berlin, ima sedaj najslavnejše šole — v barakah. Primanjkuje namreč tudi v deželi „dobrih šeg“ šol, in tako so s pomogli iz zadrege s tem, da so otvorili nekoliko razredov v barakah zunaj mesta.

Analfabeti na Francoskem. Po uradnih poročilih francoskega vojnega ministra je bilo med 309.232 vojaškimi novinci l. 1901. — 12.385 takšnih, ki niso znali ne čitati, ne pisati.

Iz angleškega šolstva. Kakor poročajo uradna glasila so izdali na Angleškem za otroške igre 2.750.000 f. šterlingov, ali več nego v vseh ostalih državah skupaj za ta način vzgoje. Rev. pédag. pravilno opozarja na to, da Angleško znatno bolj napreduje v šolstvu kakor Francija. Ni dolgo tega, kar se je na Angleškem osnovalo društvo v prirejanje večernih zabav za učence elementarnih šol. Sedež društva je seveda London, a njega delokrog je vsa Anglija. Organizacija zabav je prav preprosta: zbranim otrokom se dovoljuje izbor zabav in iger. V samem Londonu so se vršile takošne zabave v 73 šolah, udeležilo se jih je okoli 12.000 otrok. Letni izdatki za te zabave so iznašali 7500 fr.

Pomanjkanje učiteljev se čuti sedaj nemara skoro po vsej Avstriji. Tako se je pred kratkim uradno konstatiralo v Gornji Avstriji, da ni dovolj učiteljev in da se mora vsled tega uvesti po nekaterih šolah poldnevni pouk. Edino učiteljišče v Lincu ne more vzgojiti dovolj učiteljev, razen tega pa je tamkajšnje učiteljstvo slabje plačano kakor v sosednjih deželah. — In tako bo vedno lepše v Avstriji. Naša artilerija pa postaja baje od dne do dne boljša.

Zveza vseh učiteljev vseh kategorij se je ustanovila v Italiji. V Urbino so se zbrali profesorji vseučilišča, akademije lepih umetnosti, učitelji srednjih šol in narodnih, da bi sestavili program, na čigar določilih bi se utemeljilo društvo vseh italijanskih učiteljev. Nato so se potrdila pravila in rezolucija, da bi se naj združilo vse učiteljsko osebje vsega kraljestva vseh kategorij v en zbor, ki bi imeli rešiti šolska vprašanja moderne dobe.

Spričevala. Konferenca šleskih učiteljev in ravnateljev se je v zadevi spričeval takole izjavila: 1. Spričevala naj se izdajajo štirikrat v letu? Obsegajo naj te-le rubrike: a) нравnost, b) pridnost, c) rezultat pouka, d) stanje zvezkov in knjig, e) izkaz o šolskem posetu, f) splošne opombe. O večjih prestopkih se morajo roditelji obvestiti ustmeno ali pismeno. Rubrika „stanje knjig in zvezkov“ se izpolnjuje samo pri manjših učencih.

Vabilo na naročbo.

Završujemo 24. letnik in v kratkem nastopi „Popotnik“ svoje jubilejno (25.) leto!

Zakaj to povdarjamo?

Da se slovensko učiteljstvo zave imenitnosti tega dejstva, ter se z novo, nevgasljivo ljubeznijo in trdno oklene svojega edinega pedagoško znanstvenega glasila, ni sicer v takem številu, da je podjetju obstanek tako v gmotnem kakor v duševnem oziru za vselej osiguran. Da bi ta poziv ne bil glas vpijočega v puščavi!

Našim vrlim sotrudnikom, ki so nas do sem tako požrtvovalno podpirali pri izvrševanju trudapolne naloge, pa izrekamo o tej priliki prisrčno zahvalo ter se priporočamo i daljni njihovi naklonjenosti, proseč jih, da nas blagovolijo z isto ljubeznijo za dobro našo stvar, kakor dosedaj, podpirati tudi dalje. Obveščamo jih tudi, da se nameravana prememba pri „Popotnikovem“ uredništvu ne izvrši, ampak da ostane vse pri starem.

Rokopise za list je torej tudi dalje pošiljati na naslov šolskega ravnatelja **M. J. Nerat-a v Maribor**, naročnino in upravnštva se tičočče dopise pa blagajniku „Zaveze“ in upravitelju **Fr. Luznar-ju v Kranju**.

Vsem našim prijateljem in sotrudnikom želimo prav vesele božične praznike in srečno novo leto!

Uredništvo.

Trgovina knjig in papirja
knjigovez
JOH. LESIAK v Ormožu.